

**Η Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη των Ορεινών
και των Γεωγραφικά Απομονωμένων Περιοχών**
Ενότητα 2: Περιβάλλον και Πολιτισμός

Θέμα: Η ανάπτυξη της Λίμνης του Μόρνου

Δρ. Λένα Μάντζιου, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια ΕΜΠ
Αρχιτεκτονική Σχολή ΕΜΠ.
Χρίστος – Ορέστης Χατζάκης, Σπουδαστής ΕΜΠ
Αρχιτεκτονική Σχολή ΕΜΠ.

Περίληψη

Η τεχνητή λίμνη του Μόρνου βρίσκεται στην απομονωμένη ορεινή Δωρίδα και είναι ο κύριος ταμιευτήρας στο εκτεταμένο υδροδοτικό σύστημα της Αθήνας. Η εξαιρετικού κάλλους περιοχή χαρακτηρίζεται από επιβλητικά όρη, ανάμειξη δασών και βραχωδών εκτάσεων, ποικιλομορφία πανίδας και χλωρίδας, γραφικούς οικισμούς και μακραίωνη ιστορία. Τι δεσμεύσεις και τι δυναμικές κληροδοτεί στον τόπο η λίμνη του Μόρνου;

Η παρούσα εργασία υποστηρίζει ότι τα πολιτισμικά τοπία προστατεύονται και αναβιώνουν, όταν οι άνθρωποι ζουν ενεργούν και μαθαίνουν μέσα από αυτά. Αποδέχεται ότι η προστασία και διατήρηση του τόπου μπορεί να βελτιωθεί εάν υπάρχει σαφής κατανόηση του τρόπου με τον οποίο η φύση διαμορφώνει τον πολιτισμό και εάν ταυτόχρονα κατανοούνται πλήρως οι διαδικασίες με τις οποίες ο πολιτισμός αναδιαμορφώνει τη φύση. Στα πλαίσια αυτά η εργασία διερευνά τα συστατικά που συγκροτούν την μοναδικότητα του τόπου, ώστε να τα διαφυλάξει και να τα αναδείξει.

Τα ερωτήματα που διατρέχουν την εισήγηση είναι: Πώς η σύγχρονη επέμβαση στη Λίμνη του Μόρνου μπορεί να ανασύρει τις μνήμες, να αναδείξει τον πλούτο και την ιστορία της περιοχής στις μελλοντικές γενιές και συγχρόνως να προστατέψει το φυσικό περιβάλλον και να αναβαθμίσει την ποιότητα ζωής των κατοίκων; Είναι το DORIC, μια εφικτή καινοτόμος πρόταση για την Ορεινή Δωρίδα; Το ερευνητικό κέντρο - μουσείο τεχνολογίας και τοπικής παράδοσης έχει τη δύναμη να προσελκύσει επισκέπτες και να υποστηρίξει τη μακρόχρονη παραμονή, την ευημερία και την προκοπή νέων επιστημόνων; Το DORIC μπορεί να γίνει ο Φρουρός της λίμνης, το κέντρο που προάγει την περιβαλλοντική, τεχνολογική, ιστορική και ανθρωπιστική έρευνα διεθνώς, η Πύλη για την εξερεύνηση της ορεινής Δωρίδας, ο σύνδεσμος των Δωριέων της διασποράς με τον γενέθλιο τόπο;

Εισαγωγή

Η εργασία επιδιώκει να εξετάσει αν οι ορεινές περιοχές μπορούν να συμβάλλουν στην διέξοδο από την οικονομική – κοινωνική – πολιτισμική και ψυχολογική κρίση, εστιάζοντας το ενδιαφέρον της στην απομονωμένη ορεινή Δωρίδα. Σήμερα, που η κατάσταση της Ελλάδας αποδίδεται με όρους συνώνυμους της καταστροφής και η ανεργία καταρρακώνει ψυχολογικά και οικονομικά ιδιαίτερα τους νέους, η ιδέα της προόδου ζητά αναθεώρηση. Η μέχρι πρότινος αστυφιλία των ορεσίβιων, αφενός για την εύρεση υψηλότερου βιοτικού επιπέδου και αφετέρου για τη συμμετοχή στο αστικό πρότυπο ζωής και ευημερίας, δεν αντάμειψε τις προσδοκίες τους. Νέες στρατηγικές επιβίωσης αναδύονται και διαφαίνεται ήδη μια παλιννόστηση της υπαίθρου. Όλο και περισσότεροι άνθρωποι παραγωγικής ηλικίας

σκέπτονται την φυγή από την ασφυκτική αστική διαβίωση, ως επαγγελματική διέξοδο και διατροφικό καταφύγιο. Όμως με ποιους όρους;

Η σχέση πόλης και υπαίθρου αλλάζει τα τελευταία χρόνια. Ωστόσο η επιθυμητή αναζωογόνηση των ορεινών οικισμών, δεν πρέπει να συγχέεται με μια πρόχειρη αντιπαράθεση με τη ζωή στη πόλη. Η πόλη ήταν πάντα συνώνυμο, της υλικής και πνευματικής προόδου και θα ήταν λάθος να θεωρηθεί μια μαζική επιστροφή στην επαρχία ως η λύση της συστημικής κρίσης που ταλανίζει την Ελλάδα (Burgel G., 2013). Η υιοθέτηση ενός στόχου θριαμβευτικής επανακατοίκησης των βουνών κατά τη γνώμη μας είναι ουτοπική. Οι Έλληνες πολίτες στη συντριπτική τους πλειοψηφία και παρά τα σύγχρονα επιτεύγματα στον τομέα των μεταφορών και του διαδικτύου, δεν φαίνονται διατεθειμένοι να μετοικήσουν μόνιμα στις ορεινές περιοχές. Οι ζωηροί ορεινοί οικισμοί του Αυγούστου είναι έρημοι στις δύσκολες συνθήκες του χειμώνα. Οι μόνιμοι κάτοικοι των βουνών είναι ελάχιστοι και συνήθως υπερήλικες.

Οφείλουμε λοιπόν με υπευθυνότητα να στοχαστούμε πάνω στις δυνατότητες ανάπτυξης των ορεινών περιοχών. Να αναγνωρίσουμε τον πλούτο, τις άυλες και υλικές αξίες του ορεινού περιβάλλοντος, αλλά και τις δυσκολίες διαβίωσης σε αυτό. Μέχρι τα μέσα του προηγούμενου αιώνα η καρδιά της Ελλάδας χτυπούσε στα βουνά της. Υπήρχε ζωή, παραγωγή, πολιτισμός, σχολεία και άνθρωποι. Οι πόλεμοι, η μετανάστευση της δεκαετίας '60 και η αστυφιλία της δεκαετίας '70 στέρεψαν τη ζωή από τα βουνά. Όμως η ερήμωση προφύλαξε τις ορεινές περιοχές από τον οδοστρωτήρα μιας άναρχης, ευτελούς ανάπτυξης και διέσωσε ανεκτίμητες άυλες και υλικές αξίες. Έτσι το ορεινό περιβάλλον διατηρεί ακόμη την αυθεντικότητα του, σε αντίθεση με τις παράκτιες περιοχές, όπου η αστική και η τουριστική ανάπτυξη, η ασύστολη κερδοφορία, οι οικοδομικές επεμβάσεις και επεκτάσεις αλλοίωσαν τον χαρακτήρα τους. Οι δυσπρόσιτες ορεινές περιοχές με το ραγδαία εναλλασσόμενο τοπογραφικό ανάγλυφο, με τον ατέλειωτο διαμελισμό σε βουνά, χαράδρες, ποταμούς και λίμνες διέσωσαν την ισορροπία φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος. Οι ορεινές τοπικές κοινωνίες όλο και περισσότερο συνειδητοποιούν την αξία της προστασίας της φυσικής και πολιτισμικής κληρονομιάς της περιοχής τους και είναι επιφυλακτικές στη δήθεν ανάπτυξη άνευ όρων.

Η αναγέννηση των ορεινών όγκων είναι παγκόσμια υπόθεση. Ζητούμενο είναι η εξεύρεση τρόπων ανάπτυξης των ορεινών περιοχών με κέντρο τις πραγματικές ανθρώπινες ανάγκες. Στόχος είναι η ισόρροπη ανάπτυξη, η οποία δημιουργεί καινοτόμες υποδομές για την προσέλκυση επισκεπτών και μόνιμων κατοίκων θεωρώντας τον άνθρωπο ως αναπόσπαστο μέρος του περιβάλλοντος και όχι κυρίαρχο, ιδιοκτήτη ή εκμεταλλευτή. Η ορθή περιβαλλοντική διαχείριση, η οποία δεν σπαταλά το απόθεμα του τόπου επιδιώκοντας εύκολο πλουτισμό, σέβεται και αναδεικνύει τη μοναδικότητα κάθε τόπου.

Σ' αυτό το πνεύμα κατά καιρούς έγιναν προσπάθειες με στόχο την ανάπτυξη του ορεινού τουρισμού. Το ελληνικό κράτος επιδότησε κατασκευές αποκατάστασης σε παραδοσιακούς οικισμούς ύψιστης αρχιτεκτονικής αξίας με άριστα αποτελέσματα. Όμως παρά τις σποραδικές επιτυχίες δεν έφεραν την ποθούμενη αναζωογόνηση στους ορεινούς οικισμούς. Ακόμη και τα Ζαχοροχώρια παραμένουν έρημα. Φαίνεται ότι ο οικοτουρισμός αν και είναι απαραίτητος συντελεστής αναβίωσης των ορεινών περιοχών δεν επαρκεί από μόνος του. Απαιτούνται επιπλέον ιδέες, οι οποίες θα προσελκύσουν νέους με επιχειρηματική διάθεση και θα υποστηρίξουν τη μακρόχρονη παραμονή τους, την ευημερία και την προκοπή.

Η πρωτογενής παραγωγή, (κυρίως κτηνοτροφία, μελισσοκομία) δεν φαίνεται να έχει τη δυναμική να προσελκύσει μαζικά τη νέα γενιά ούτε σήμερα ούτε στο προσεχές μέλλον. Η επαναφορά της ειδυλλιακής κατάστασης του παρελθόντος, αν και εξωραϊσμένη από την αισιοδοξία της ανάμνησης, αδυνατεί να προσελκύσει την κρίσιμη πληθυσμιακή μάζα. Για την αναβίωση των ορεινών περιοχών χρειάζεται ένα νέο όραμα βιώσιμης εργασιακής προοπτικής,

το οποίο θα αξιοποιεί τις νέες δυνατότητες που παρέχουν οι σύγχρονες τεχνολογίες επικοινωνίας.

Στις μέρες μας ο πολιτισμός έλκει την οικονομία, ανανεώνει τα ενδιαφέροντα της τοπικής κοινωνίας και βελτιώνει την ποιότητα ζωής. Οι πολιτισμικοί και οικολογικοί θύλακες προσφέρουν ιδιαίτερες εμπειρίες στον άνθρωπο. Η αξία διάσωσης και ανάπτυξης αυτών των τόπων, όλο και συχνότερα συνδέεται με την διέξοδο από την κοινωνική και οικονομική κρίση. Όμως με ποιούς όρους προτείνεται η ανάπτυξή τους; Η τουριστική βιομηχανία και η αστικοποίηση της υπαίθρου επανέρχονται ως ερινύες σε κάθε απόπειρα σχεδιαστικής πρότασης. Ίσως οι μικροδράσεις, οι οποίες ανοίγουν νέες θέσεις εργασίας στις γεωγραφικά απομονωμένες περιοχές είναι συχνά πιο αποτελεσματικές από τα μεγαλεπήβολα σχέδια τα οποία χάνονται είτε από έλλειψη χρημάτων, είτε από αδυναμίες ανθρώπινες, είτε από ασυνέχεια πολιτική.

Η ανάπτυξη της λίμνης του Μόρνου μπορεί να γίνει το έναυσμα για την αναβίωση της ορεινής Δωρίδας; Ενδέχεται να προκύψουν απρόβλεπτες συνέπειες; Προϊόντος του χρόνου ενδέχεται οι επεμβάσεις να δημιουργήσουν ανεπαισθήτως ανεπανόρθωτες βλάβες στον τόπο;

Μεθοδολογία

Το θεωρητικό υπόβαθρο της εργασίας είναι οι διεθνείς συμβάσεις για τα πολιτισμικά τοπία “cultural landscapes”. Ο όρος “πολιτισμικά τοπία” αφορά περιοχές, οι οποίες έχουν προκύψει από συνδυασμένο έργο του ανθρώπου και της φύσης και αποτελούν φορείς υλικών και άυλων αξιών, πολύτιμων για την ευρύτερη κοινότητα και την περιβαλλοντική ισορροπία. Τα πολιτισμικά τοπία είναι συστήματα χώρου, με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και ποιότητες, διακριτά από το γύρω περιβάλλον τους, τα οποία παρουσιάζουν την ποικιλομορφία των αλληλεπιδράσεων μεταξύ των ανθρώπων και του περιβάλλοντός, μαρτυρούν τη δημιουργική ιδιοφυΐα, την κοινωνική ανάπτυξη, τη φαντασία και την πνευματική ζωτικότητα της ανθρωπότητας. Είναι μέρος της συλλογικής μας ταυτότητας.

Αξιόλογη περίπτωση πολιτισμικού τοπίου συνιστά η τεχνητή λίμνη του Μόρνου, η οποία ευρίσκεται στην απομονωμένη και δυσπρόσιτη ορεινή Φωκίδα, σ’ ένα ιστορικό σταυροδρόμι της Δωρίδας. Αυτός ο τόπος με τη μακραίωνη ιστορία συνδυάζει την πολιτιστική και τεχνολογική κληρονομιά με το εξαιρετο κάλλος του φυσικού περιβάλλοντος.

Η παρούσα εργασία υποστηρίζει ότι τα πολιτισμικά τοπία προστατεύονται και αναβιώνουν, όταν οι άνθρωποι ζουν ενεργούν και μαθαίνουν μέσα από αυτά. Αποδέχεται ότι η προστασία και διατήρηση του τόπου μπορεί να βελτιωθεί εάν υπάρχει σαφής κατανόηση του τρόπου με τον οποίο η φύση διαμορφώνει τον πολιτισμό και εάν ταυτόχρονα κατανοούνται πλήρως οι διαδικασίες με τις οποίες ο πολιτισμός αναδιαμορφώνει τη φύση. Υιοθετεί την αντίληψη της αξιοβίωτης ολοκληρωμένης ανάπτυξης, επιδιώκοντας η πρόταση (οικονομική, κοινωνική, πολιτική, πολιτισμική, κατάλληλα τεχνική και τεχνολογική) να τελειύει σε αρμονία και σεβασμό με τον άνθρωπο και το φυσικό περιβάλλον.

Στα πλαίσια αυτά η εργασία εμβαθύνει στην διερεύνηση της περιοχής της ορεινής Δωρίδας, με στόχο να αποκαλύψει τα στοιχεία που συνιστούν την μοναδικότητά της, ώστε να τα διαφυλάξει και να τα αναδείξει. Στη συνέχεια επιχειρεί να διαμορφώσει μια πρόταση ανάπτυξης, να οριοθετήσει το πεδίο και την έκταση των σύγχρονων υποδομών και να προσδιορίσει χωρικά την θέση τους. Σ’ αυτό το πλαίσιο επιχειρηματολογεί για την καταλληλότερη χωροθέτηση της πρότασης στη λίμνη του Μόρνου. Αναρωτιέται για το περιεχόμενο, την αρχιτεκτονική δομή και τη μορφή της πρότασης. Το ερώτημα που διατρέχει την εργασία είναι: Πώς η σύγχρονη επέμβαση στη Λίμνη του Μόρνου μπορεί να ανασύρει τις μνήμες, να αναδείξει τον πλούτο και την ιστορία της περιοχής στις μελλοντικές γενιές και συγχρόνως να προστατέψει το φυσικό περιβάλλον και να αναβαθμίσει την ποιότητα ζωής των κατοίκων;

1. Αναγνώριση του τόπου.

1.1. Τοποθεσία

Η τεχνητή λίμνη του Μόρνου βρίσκεται στην ορεινή Δωρίδα του Νομού Φωκίδας (εικ.1). Για την δημιουργία της κατακλύστηκε η κοιλάδα του Μόρνου με την εγκατάσταση φράγματος στον ομώνυμο ποταμό (εικ.2). Ο ταμιευτήρας βρίσκεται ανάμεσα στους ορεινούς όγκους των Βαρδουσίων δυτικά, της Γκιώνας ανατολικά και του Λιδωρικού στο Νότο. Πρόκειται για μια πολύ ιδιαίτερη περιοχή καθώς συνδυάζει άγρια ορεινά τοπία με όμορφες παραλιακές περιοχές σε μικρή απόσταση.

Εικόνα 1. Γεωγραφική θέση νομού Φωκίδας
Figure 1. Geographical position of Phokida county

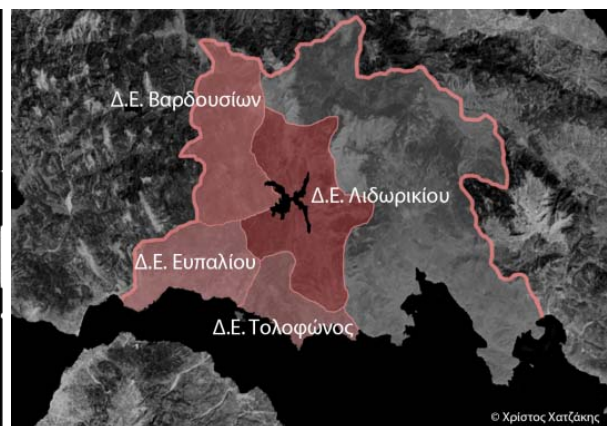

Εικόνα 2 Λίμνη του Μόρνου
Figure 2. Mornou_Lake

Τα κοντινότερα αστικά κέντρα είναι η Άμφισσα (42 χλμ. ανατολικά), η Ναύπακτος (72 χλμ. νοτιοδυτικά), η Πάτρα (98χλμ. νοτιοδυτικά) και η Λαμία (85χλμ. βορειοανατολικά). Η Αθήνα βρίσκεται σε απόσταση 244 χλμ. Νοτιοανατολικά. (εικ.3). Η Δωρίδα, ενδεχομένως λόγω του αναγλύφου της αλλά και της έλλειψης αστικών κέντρων στη επικράτεια της, ήταν πάντα μια επαρχία ανεξάρτητη και ολιγαρχικής, η οποία στηριζόταν στις δικές τις παραγωγικές δυνάμεις. Σήμερα, που ο τρόπος ζωής έχει πλέον αλλάξει, η έλλειψη αστικού κέντρου, αν και αισθητή, καλύπτεται από το γεγονός ότι οι κοντινές πόλεις είναι προσβάσιμες λόγω της σχετικά μικρής απόστασης αλλά και του καλού οδικού δικτύου.

Εικόνα 3. Θέση λίμνης σε σχέση με αστικά κέντρα.
Figure 3. Lake position in relation to cities.

Εικόνα 4. Δήμος Δωρίδας.
Figure 4. Municipality of Dorida.

Ο καλλικρατικός πλέον δήμος έχει πρωτεύουσα την κωμόπολη του Λιδωρικού και χωρίζεται σε τέσσερις δημοτικές ενότητες. Τα ορεινά χωρίζονται στις Δημοτικές Ενότητες Λιδωρικού και Βαρδουσίων ενώ οι παραθαλάσσιες περιοχές διακρίνονται στις Δημοτικές Ενότητες Ευπαλίου και Τολοφώνος (εικ.4).

1.2.Ιστορία

Η γεωγραφική περιοχή που καταλαμβάνει ο Δήμος Δωρίδας έχει πίσω της μια μακρά και ενδιαφέρουσα ιστορική εξέλιξη (εικ.5). Οι πρώτες κατοικήσεις εμφανίζονται ήδη από την εποχή του Χαλκού (26^{ος}-12^{ος} αι. π.χ.). Αρχικά η περιοχή ονομαζόταν Δρυόπις από τους πρώτους κατοίκους της τους Δρύοπες. Μετονομάστηκε Δωρίδα όταν με την λεγόμενη “Κάθοδο των Δωριέων” τον 12^ο π.Χ. αιώνα, κατελήφθη από τους Δωριείς, οι οποίοι εξαπλώθηκαν στην περιοχή της σημερινής Φωκίδος, καταστρέφοντας τον μέχρι τότε πολιτισμό, αλλά και δίνοντας δύναμη στον ελληνισμό με την χρήση του σιδήρου.

Με την πάροδο των αιώνων, η περιοχή αποτέλεσε τμήμα της αρχαίας Αιτωλίας και της δυτικής αρχαίας Λοκρίδας. Απέκτησε τη μέγιστη ακμή της κατά την Ελληνιστική - Μακεδονική περίοδο (4^{ος} - 3^{ος} αι. π.χ.) όπου από περιφερειακή πολιτική οντότητα, βρέθηκε στο επίκεντρο των ιστορικών εξελίξεων. Σημαντικότερη πόλη αυτής της περιόδου ήταν το αρχαίο Κάλλιον ή Καλλίπολις, ήταν χτισμένη σε στρατηγικό σημείο της ενδοχώρας, ώστε να είχε πλήρη εποπτεία του μοναδικού περάσματος που συνδέει την περιοχή με την κοιλάδα του Σπερχειού στο βορρά (εικ.3, 9). Η Καλλίπολη καταστράφηκε από τους Γαλάτες το 279 π.Χ. και στη συνέχεια επανοικοδομήθηκε για να αποτελέσει κύρια στρατιωτική και πολιτική δύναμη αντίστασης εναντίων των Ρωμαίων. Με την κατασκευή του φράγματος, το αρχαίο Κάλλιο βυθίστηκε και βρίσκεται κάτω από τα νερά στο σημερινό "στενό" της λίμνης.

Η περιοχή κατά την διάρκεια της Ρωμαϊκής περιόδου ερήμωσε. Ανάκαμψε σταδιακά μετά την εγκαθίδρυση του Βυζαντίου, χωρίς όμως να αποκτήσει την πληθυσμιακή πυκνότητα και τη σημασία του παρελθόντος της, παραμένοντας μια περιθωριακή ορεινή περιοχή. Περί τα 900μ.Χ. ένα νέο κέντρο, το Λιδωρίκι, εμφανίστηκε ως έδρα επισκοπής που άνηκε στην εκκλησιαστική επαρχία της Θεσσαλίας και τη μητρόπολη της Λάρισας, φανερώνοντας μια πρώτη πληθυσμιακή και οικονομική ανάκαμψη.

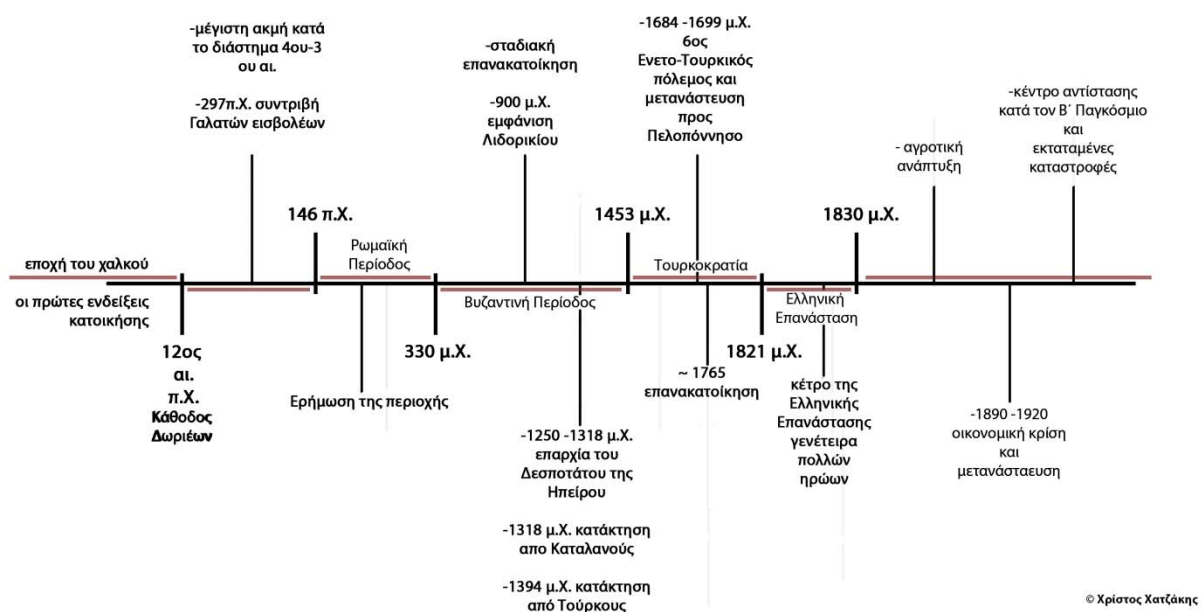
Το 1394 όλη η περιοχή κατελήφθη από τους Τούρκους. Το κάστρο του Λιδωρικού το οποίο ενδέχεται να ήταν στη θέση της Ακρόπολης του Καλλίου εγκαταλείφθηκε και η έδρα της περιοχής μεταφέρθηκε ανατολικότερα στη σημερινή του θέση. Τα επόμενα χρόνια, κατά τη διάρκεια της τουρκικής κατοχής, η περιοχή του Λιδωρικού όπως και άλλες περιοχές της Ρούμελης (Κεντρική Ελλάδα) πρωτοστάτησε σε εξεγέρσεις εναντίων του ζυγού. Χαρακτηριστικότερη από αυτές ήταν η εξέγερση κατά τον 6^ο Ενετο-τουρκικό πόλεμο (1684-1699) υπό την ηγεσία του Μοροζίνι. Κατά την περίοδο αυτή η περιοχή του Λιδωρικού και η υπόλοιπη σημερινή Δωρίδα, ερημώθηκε για άλλη μια φορά από τους κατοίκους της, οι οποίοι μετανάστευσαν μαζικά προς την Βενετοκρατούμενη βόρεια ακτή του Μοριά και εγκαταστάθηκαν στην ευρύτερη περιοχή του σημερινού Αιγίου, για να επιστρέψουν μια γενιά αργότερα όντας απογοητευμένοι από την εκμετάλλευση των Ενετών.

Το 1821 με την έναρξη της ελληνικής επανάστασης, η παραδοσιακά μαχητική περιοχή της ορεινής Δωρίδας, πρωτοστάτησε στις επιχειρήσεις εναντίον των Τούρκων κατακτητών. Πολλοί από τους γνωστούς ήρωες της Επανάστασης του 1821, όπως οι Μακρυγιάννης, Αθανάσιος Διάκος, Πανουργιάς, κατάγονται από την περιοχή και έδωσαν ιστορικές και καθοριστικές μάχες για την εξέλιξη του αγώνα, (μάχη Γραβιάς, μάχη Αλαμάνας, κλπ.). Με την απελευθέρωση και την ίδρυση του Νέου Ελληνικού Κράτους, η περιοχή του Λιδωρικού επανιδρύθηκε, γεωγραφικά και διοικητικά, ως επαρχία Δωρίδας με πρωτεύουσα το Λιδωρίκι.

Η περιοχή γνώρισε σταδιακή ανάπτυξη για αρκετά χρόνια, με αποκορύφωμα τα τέλη του 19^{ου} αι. οπότε ξέσπασε σημαντική αγροτική κρίση και η χώρα ωθήθηκε στη

μετανάστευση, με κύριο προορισμό τις Η.Π.Α. Χαρακτηριστικά αναφέρεται πως σύμφωνα με υπολογισμούς, τουλάχιστον 144 άνδρες μετανάστευσαν μόνο από το Κροκύλειο στις Ηνωμένες Πολιτείες στο διάστημα 1905-1920. Οι μετανάστες την περίοδο εκείνη αποτέλεσαν τους στυλοβάτες της τοπικής οικονομίας. Τα μεταναστευτικά εμβάσματα λειτουργούσαν ως σανίδες σωτηρίας για τις τοπικές και τις οικογενειακές οικονομίες της υπαίθρου. Με τα χρήματα αυτά αγοράστηκαν κλήροι και κτίστηκαν κατοικίες. Μάλιστα σε πολλά χωριά υπάρχουν σπίτια τα οποία φέρουν επιγραφές μνήμης ή φόρου τιμής στους ανθρώπους που μετανάστευσαν, με τα εμβάσματα των οποίων στηρίχθηκαν οι οικογένειές τους που έμειναν πίσω.

Τα επόμενα χρόνια, κατά την διάρκεια του Β' παγκοσμίου πολέμου και τη γερμανική κατοχή της χώρας, η περιοχή της Δωρίδας, αποτέλεσε κέντρο αντίστασης, πληρώνοντας βαρύ τίμημα με το κάπνισμα πολλών χωριών της μεταξύ των οποίων και του Λιδωρικίου.

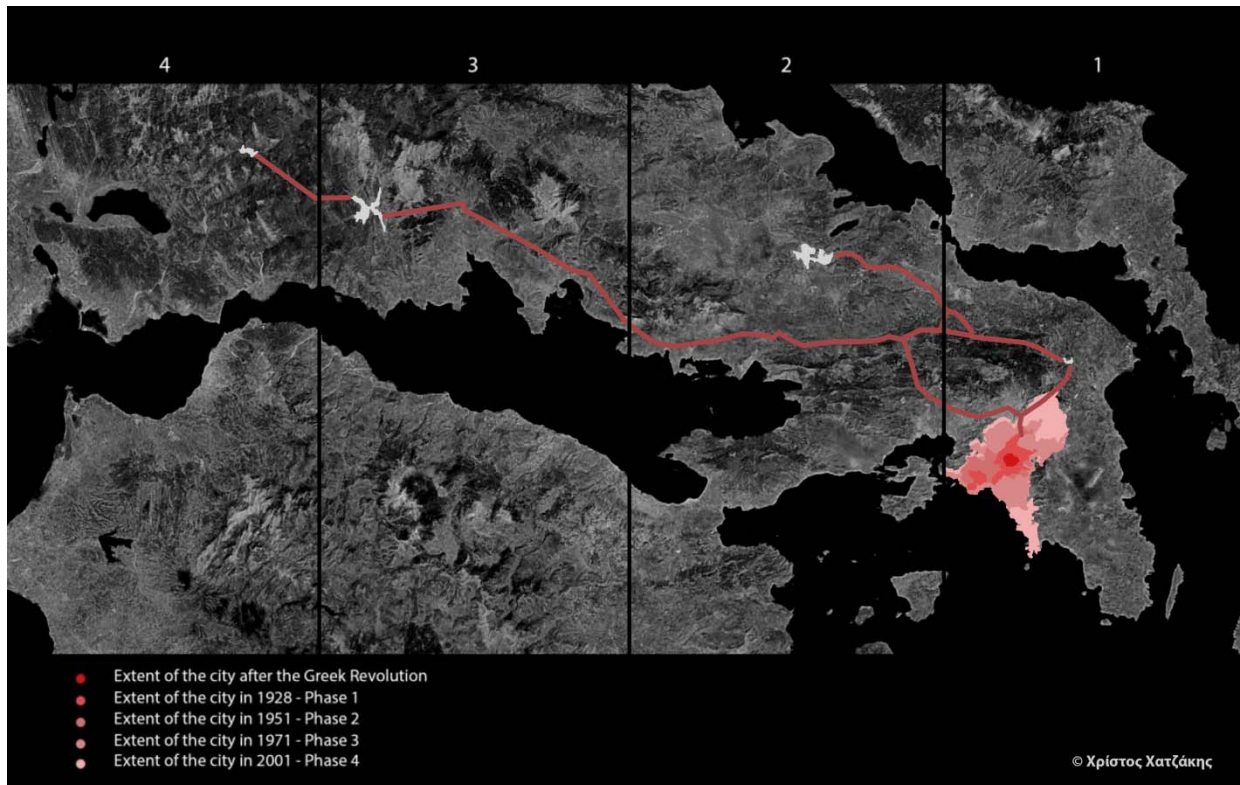
Εικόνα 5 Χρονολογική γραμμή Δωρίδας.
Figure 5. Chronological line of Dorida

1.3.Τεχνητή λίμνη Μόρνου

1.3.1.Υδροδοτικό Σύστημα Αθηνών

Το Υδροδοτικό Σύστημα των Αθηνών (Υ.Σ.Α.) είναι ένα κολοσσιαίο έργο υποδομής, ζωτικής σημασίας για την πρωτεύουσα. Πρόκειται για ένα σύστημα, το οποίο διατρέχει σχεδόν ολόκληρη την Στερεά Ελλάδα και αποτελείται από τέσσερις ταμειυτήρες (τρεις τεχνητούς κι ένα φυσικό) και 355,5 χλμ. υδραγωγείων. Η διαρκώς αυξάνουσα ανάγκη για νερό στην Αθήνα οδήγησε στην ανάπτυξη του υδραγωγείου σε διαδοχικές φάσεις –επεκτάσεις (εικ.6).

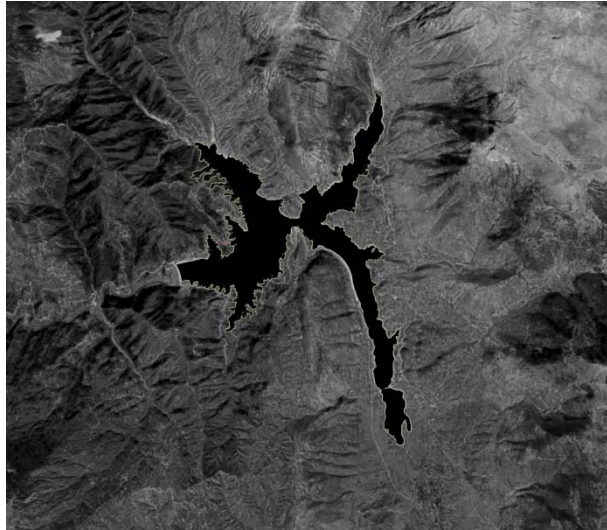
Η τεχνητή λίμνη του Μόρνου είναι ο βασικός υδροδότης της πρωτεύουσας. Δημιουργήθηκε το 1979 με την αποπεράτωση του ομώνυμου φράγματος και ολοκληρώνει το τρίτο μέρος του συστήματος μετά την δημιουργία της λίμνης του Μαραθώνα (1929), τη σύνδεση με τη λίμνη Υλίκη (1958) και πριν τη δημιουργία της τεχνητής λίμνης του Ευήνου (2001).

Εικόνα 6. Η εξέλιξη του Υ.Σ.Α. σε σχέση με το μέγεθος της πόλης.
Figure 6. Evolution of the Athenian water supply system in relation to city extents.

1.4. Ανάγλυφο - Χαρακτηριστικό σχήμα λίμνης

Μελετώντας την εικόνα 6. παρατηρούμε το εύρος του Υ.Σ.Α. και λογικά δημιουργείται η απορία: "γιατί η λίμνη που τροφοδοτεί την πρωτεύουσα βρίσκεται τόσο μακριά της;" Η απάντηση κρύβεται στη γεωλογία της περιοχής. Η περιοχή της λίμνης του Μόρνου περιβάλλεται από τρεις σημαντικούς ορεινούς όγκους, οι οποίοι δημιουργούν μια ιδανική λεκάνη απορροής. Είναι χαρακτηριστικό πως ενώ το υψόμετρο στη θέση του φράγματος είναι 320μ., όλες σχεδόν οι κορυφές των βουνών της λεκάνης έχουν υψόμετρο άνω των 2.000μ. Στην ανατολική πλευρά ορθώνεται η Γκιώνα (2.510μ.), βόρεια τα Βαρδούσια όρη (2.406μ.) και νότια τα όρη Λιδωρικίου. Η μέση κλίση των εδαφών της λεκάνης είναι 33,8%, η οποία όμως στη ζώνη των 1000 έως 1400μ. αυξάνει σε 50-60%, με αποτέλεσμα ένα έντονο ανάγλυφο σχεδόν σε όλη την περίμετρο της λίμνης (Κατσαρέλης Γ., 2004). Αυτό το μεγαλοπρεπές ανάγλυφο προσέδωσε στη λίμνη το ιδιαίτερο σχήμα Χ, και διαμόρφωσε πλήθος "φιόρδ" όταν το έδαφος κατακλύστηκε από τα νερά του ποταμού (εικ. 7, 8).

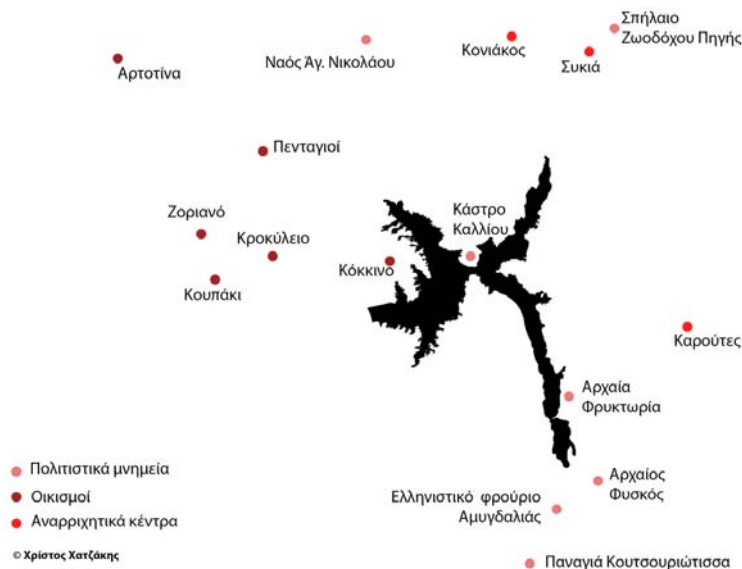
Εικόνα 7. Δορυφορική λήψη της λίμνης.
Figure 7 Satellite picture of the lake.

Εικόνα 8. Άποψη λίμνης
Figure 8. View of the lake.

1.5. Οικισμοί - Σημεία ιδιαίτερου ενδιαφέροντος

Στην περιοχή μελέτης και σε μικρή απόσταση από τη λίμνη υπάρχουν τόποι ιδιαίτερου ενδιαφέροντος όπως αρχαιολογικοί χώροι, θρησκευτικοί τόποι, αναρριχητικό κέντρο και πληθώρα παραδοσιακών οικισμών (εικ.9). Οι ορεινοί οικισμοί είναι αραιοδομημένοι, χωρίς κάποια συγκεκριμένη χάραξη, με την τυπική "άτακτη" οργάνωση του ελληνικού χωριού, με μικρούς δρόμους και κτίρια διάσπαρτα στο χώρο. Τα κτίσματα, ως επί το πλείστον κατοικίες είναι μικρά, διώροφα, λιθόκτιστα, με έναν ή δύο εξώστες και ξύλινες κεραμοσκεπές (εικ. 10.). Ο σημαντικότερος οικισμός της περιοχής και διοικητικό κέντρο του δήμου είναι η κωμόπολη του Λιδορικού, ενώ έχουν χαρακτηριστεί ως διατηρητέοι οι οικισμοί Κροκύλειο και Πενταγιού (εικ.11).

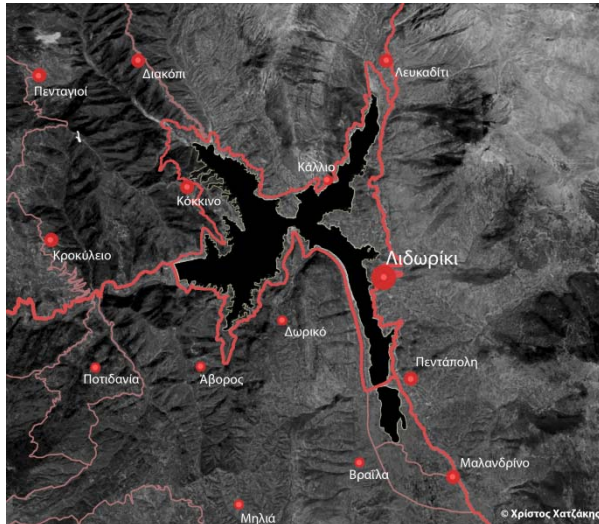
Εικόνα 9. Σημεία ενδιαφέροντος στην περιοχή.
Figure 9. Interesting points in the area.

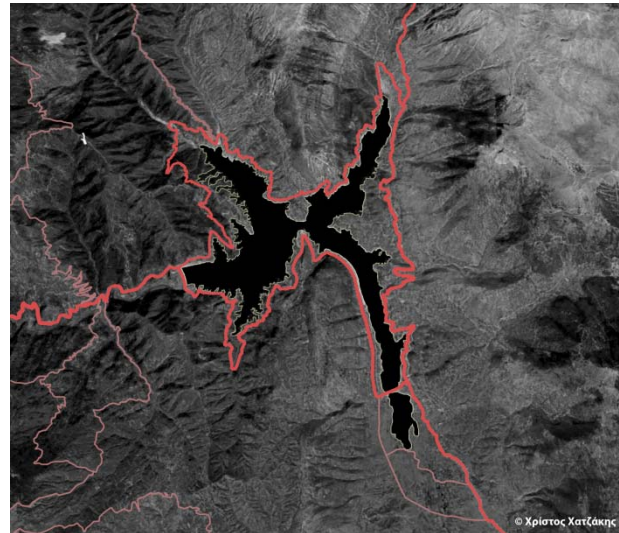
Εικόνα 10. Κροκύλειο.
Figure 10. Krokilio.

1.6. Οδικό Δίκτυο

Στο οδικό δίκτυο, σε τμήματα της ανατολικής επαρχίας η ποιότητα των δρόμων είναι εξαιρετική, ενώ στην υπόλοιπη επιφάνεια του δήμου είναι ικανοποιητική. Ωστόσο, λόγω του έντονου ανάγλυφου, της γεωλογίας και των έντονων καιρικών φαινομένων, οι κατολισθήσεις δημιουργούν προβλήματα. Οι μετακινήσεις στην περιοχή γίνονται μέσω της παραλίμνιας επαρχιακής οδού (εικ. 10.), η οποία προσφέρει διαρκή οπτική επαφή με τη λίμνη και τους ορεινούς όγκους σκηνοθετώντας το μαγευτικό τοπίο στο οπτικό πεδίο του περαστικού.

Εικόνα 11 Οικισμοί.
Figure 11. Settlements.

Εικόνα 12. Οδικό δίκτυο.
Figure 12 Road network.

1.7. Η επίδραση της τεχνητής λίμνης

Η λίμνη του Μόρνου έχει προκαλέσει τεράστιες αλλαγές στην περιοχή, αλλοιώνοντας σημαντικά τον κοινωνικό ιστό και τον τρόπο ζωής του. Κατ' αρχάς το Κάλλιο, το πιο σημαντικό κομμάτι της ιστορίας του τόπου, εξαφανίστηκε από τον χάρτη. Ο αρχαιολογικός χώρος της αρχαίας Καλλίπολης, ο οποίος ανακαλύφθηκε κατά την διάρκεια των έργων για την κατασκευή του φράγματος σήμερα βρίσκεται στο βυθό της λίμνης. Οι κάτοικοι του χωριού Κάλλιο υποχρεώθηκαν να εγκαταλείψουν τα σπίτια τους πριν πλημμυρίσει η περιοχή. Ο παλιός οικισμός φανερώνεται όταν η στάθμη της λίμνης πέφτει, ενώ λίγα μόνο σπίτια ανοικοδομούνται λίγο ψηλότερα (εικ. 13, 14).

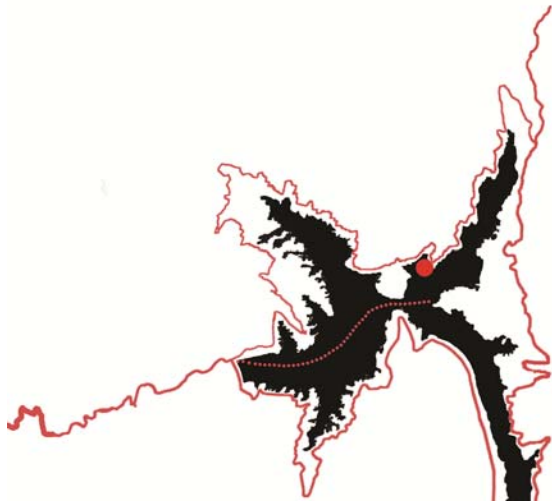

Εικόνα 13 Το αναδύομενο χωριό Κάλλιο
Figure 13 The emerging village Kallio

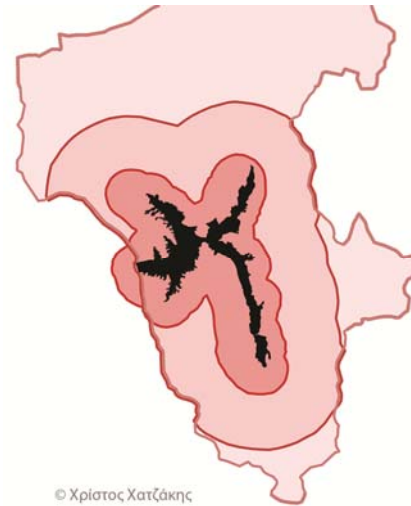

Εικόνα 14 Κάλλιο.
Figure 14. Kallio

Η παρουσία της λίμνης άλλαξε πλήρως την οικονομική δραστηριότητα του τόπου, η οποία περιστρεφόταν γύρω από την κοιλάδα του ποταμού. Το μεγαλύτερο κομμάτι της κοιλάδας αυτής πλημμυρίστηκε από τα νερά της λίμνης περιορίζοντας σημαντικά τα καλλιεργήσιμα εδάφη, ενώ η περιοχή μετά το φράγμα έχασε την αποδοτική της ικανότητα, καθώς η ροή του ποταμού μειώθηκε. Συγχρόνως αυξήθηκαν οι αποστάσεις μεταξύ των οικισμών. Άλλοτε ο δρόμος διέσχισε την κοιλάδα και με τη γέφυρα στο στενό η επικοινωνία διευκολυνόταν. Με τη καταπόντιση της γέφυρας, ζωτικές διαδρομές (όπως η διάσχιση του στενού μερικών εκατοντάδων μέτρων) έχουν αυξηθεί έως και 35 χλμ (εικ. 15).

Εικόνα 15. Αύξηση αποστάσεων.
Figure 15. Increased distances.

Εικόνα 16. Ζώνες προστασίας.
Figure 16 Protected zones.

Ωστόσο ενδέχεται η σημαντικότερη επίπτωση από την κατασκευή της λίμνης να είναι το νομικό πλαίσιο που επιβλήθηκε στην περιοχή. Ο νόμος Α5/2280/1983(ΦΕΚ720/Β) και οι τροποποιήσεις του (1988 και του 2005) αφορούν την προστασία των υδάτων που χρησιμοποιούνται για την ύδρευση της Πρωτεύουσας, και προβλέπουν όλες τις απαγορευμένες αλλά και τις επιτρεπόμενες ενέργειες σε συγκεκριμένες αποστάσεις από τις λίμνες Μαραθώνα, Υλίκης, Παραλίμνης, Μόρνου, τους συνδεδεμένους αγωγούς, καθώς και τους ποταμούς, παραποτάμους, τα ρέματα που σχετίζονται με τις λίμνες αυτές (πχ. Βοιωτικός Κηφισός). Ο νόμος δείχνει ιδιαίτερη αυστηρότητα ως προς τις επιτρεπόμενες ενέργειες και εργασίες στην περιοχή (πχ. απαγόρευση εγκατάστασης θερμοκηπίου εντός της λεκάνης απορροής και σε απόσταση μικρότερη των 1.500 μέτρων – τροποποίηση από Ν.Α5/5180/1988). Ακόμα, ο νόμος φαίνεται να υποπίπτει σε κάποιες αντιφάσεις όπως πχ. την απαγόρευση της κολύμβησης, της ιστιοπλοΐας και κάθε είδους ψυχαγωγικής δραστηριότητας εντός της λίμνης, αλλά επιτρέπει την επαγγελματική αλιεία εφόσον τα αλιευτικά σκάφη κινούνται με κουπιά. Ο νόμος δημιουργεί ζώνες ανεκμετάλλευτης γης και επεμβαίνει καταστροφικά στην επιχειρηματική ζωή του τόπου ενώ παράλληλα απομονώνει τη λίμνη από την κοινωνική ζωή της περιοχής καθιστώντας την απλά "μια όμορφη εικόνα" για τους κατοίκους της περιοχής (εικ.16.). Με την πρόσφατη τροποποίηση του νόμου οι απαγορευτικές διατάξεις απέκτησαν πιο ελαστική μορφή ανοίγοντας τις δυνατότητες αξιοποίησης της λίμνης.

2.Πού οφείλεται η μοναδικότητα της ορεινής Δωρίδας;

Σε τι συνίσταται η ιδιαιτερότητα της ορεινής Δωρίδας σε σχέση με άλλες ορεινές περιοχές της Ελλάδας; Το φυσικό κάλλος, τα διάσπαρτα απομεινάρια αιώνων που ανασύρουν μνήμες από την αρχαιότητα ως την αντίσταση, τα μονοπάτια της μετανάστευσης αναγνωρίζονται ως αξίες σε πολλούς ορεινούς όγκους. Όμως η μοναδικότητα της Δωρίδας οφείλεται αφενός στο τοπωνύμιο της, το οποίο έχει οικουμενική απήχηση και αφετέρου στην πολιτική επιλογή να γίνει η περιοχή η Υδρομάνα της πρωτεύουσας.

Τι δεσμεύσεις και τι δυναμικές κληροδοτεί στον τόπο η λίμνη του Μόρνου; Μετά την πρόσφατη άρση του αυστηρού νομοθετικού πλαισίου, με ποιους όρους μπορεί να γίνει η ανάπτυξή της; Είναι αποτελεσματική άραγε η διεκδίκηση αντισταθμιστικών οφελών για τη διαφύλαξη του παρθένου και δασώδους τόπου χάριν της υδροδότησης της Αθήνας; Ο ΕΥΔΑΠ οφείλει να δημιουργήσει ένα κέντρο έρευνας και εκπαίδευσης για την τεχνητή λίμνη του Μόρνου, το οποίο θα παρουσιάζει στο ευρύ κοινό το εκτεταμένο και πολύπλοκο υδατικό σύστημα;

3.Η λίμνη του Μόρνου ως μοχλός ανάπτυξης της τοπικής κοινωνίας

Πριν μερικές δεκαετίες, η κατασκευή του φράγματος του Μόρνου υπήρξε μια μεγάλη ευκαιρία για να προσελκύσει νέους εργαζόμενους και κατοίκους. Όμως η επιρροή της τελείωσε με το πέρας των εργασιών κατασκευής. Η τότε χρηματοδότηση για την περιοχή κατέληξε στην Αθήνα. Αυτό το αρνητικό προηγούμενο δεν πρέπει να μας απογοητεύει. Η αστυφιλία τότε βρισκόταν στην ακμή της. Σήμερα το ρεύμα είναι αντίστροφο.

Σήμερα ο υπάρχων πληθυσμός της ορεινής Δωρίδας δεν είναι επαρκής ούτε σε αριθμό ούτε σε ποικιλία. Επιβιώνει αλλά δεν έχει καταφέρει μέχρι τώρα να αποτελέσει πόλο προσέλκυσης κατοίκων, παρ' όλη την κρατική βοήθεια, (προγράμματα leader, επιδοτήσεις κλπ). Χρειάζεται μια ώθηση για τον σχηματισμό μιας αρχικής πληθυσμιακής πυκνότητας, με κρίσιμη μάζα, η οποία θα ελκύσει σαν μαγνήτης και άλλους ανθρώπους διάφορων ειδικοτήτων και ενδιαφερόντων, ώστε να σχηματισθεί ένας πυκνός κοινωνικός ιστός. Ποιό μπορεί να είναι το έναυσμα, για μια τέτοια προοπτική;

4.Το DORic, μπορεί να είναι η αρχική ώθηση για την απινίδωση του τόπου;

Είναι το DORIC, μια εφικτή καινοτόμος πρόταση για την Ορεινή Δωρίδα; Το ερευνητικό κέντρο - μουσείο τεχνολογίας και τοπικής παράδοσης έχει τη δύναμη να προσελκύσει επισκέπτες και να υποστηρίξει τη μακρόχρονη παραμονή, την ευημερία και την προκοπή νέων επιστημόνων; Το DORIC μπορεί να γίνει ο Φρουρός της λίμνης, το κέντρο που προάγει την περιβαλλοντική, τεχνολογική, ιστορική και ανθρωπιστική έρευνα διεθνώς, η Πύλη για την εξερεύνηση της ορεινής Δωρίδας, ο σύνδεσμος των Δωριέων της διασποράς με τον γενέθλιο τόπο; (Μάντζιου Λ., 2013).

5.Αρχιτεκτονική πρόταση

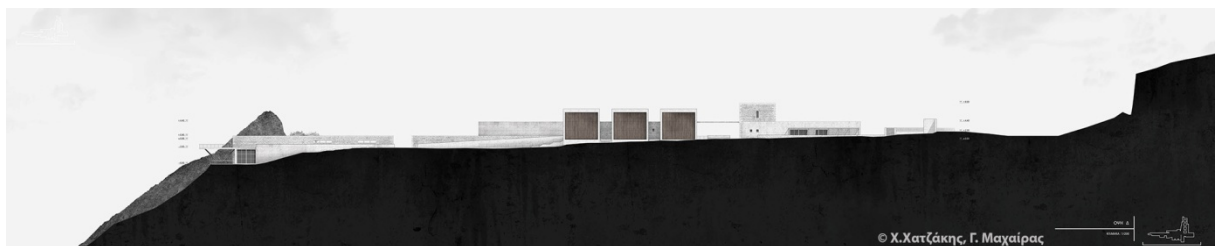
Το DORic (Doric International Center) εδράζεται στο "στενό" της λίμνης, σε άμεση σχέση με την μελλοντική γέφυρα, ώστε το σύνολο να αποκαταστήσει τις δυο βυθισμένες γέφυρες και την επικοινωνία των οικισμών τους οποίους χώρισε η λίμνη. Αξιοποιεί την ιδιαιτερότητα της τοποθεσίας για να συμβολίσει το περιεχόμενό του με την πολυσημία της γέφυρας και να αναδείξει τον ρόλο του ως πρεσβευτή της ορεινής Δωρίδος. Το λιτό συγκρότημα χωροθετείται στο φυσικό τοπόσημο, στο "στενό" της λίμνης, όπου υπάρχει ένα εγκαταλελειμμένο λατομείο, το οποίο χρησιμοποιήθηκε για την κατασκευή του φράγματος (εικ. 17). Η επιλογή της θέσης παρέχει τη δυνατότητα ανάπλασης ενός κακοποιημένου από τον άνθρωπο χώρου αντί της επέμβασης σε κάποιο άλλο ανέγγιχτο τόπο. Συγχρόνως εξασφαλίζονται οι θεάσεις από τον περίγυρο της λίμνης προς το κέντρο και αντιστρόφως.

Εικόνα 17 Τοπογραφικό
Figure 17. Site plan.

Εικόνα 18. Κάτοψη υπογείου.
Figure 18. Basement floor plan.

Εικόνα 19. Δυτική όψη.
Figure 19. West view.

Το DORic είναι ένα συγκρότημα μικτών χρήσεων με σαφή προσανατολισμό στην έρευνα, την τεχνολογία και την τοπική κοινωνία. Αποτελείται από χώρους μουσείου, ερευνητικού κέντρου, βιβλιοθήκης, εκδηλώσεων, καθώς και ανοιχτούς χώρους ψυχαγωγίας και δράσεων. Το κτιριολογικό του πρόγραμμα φανερώνει το διπλό στόχο: αφενός τη μνήμη, την παράδοση και τη διαφύλαξη της κοινωνικής ταυτότητας των Δωριέων και αφετέρου το βλέμμα στο μέλλον μέσα από την τεχνολογία, τις επιστήμες, την διαδραστική παιδεία. Επιδίωξη είναι η λήξη της μοναχικότητας που χαρακτηρίζει αυτόν τον τόπο, μέσω της ενημέρωσης και της εξωστρέφειας προς την υπόλοιπη Ελλάδα και το εξωτερικό.

Η αρχιτεκτονική σύνθεση θεμελιώνεται στην αντίστιξη των αυστηρών ευθειών με τις ελεύθερες γραμμές. Οι καθαροί και δυναμικοί όγκοι, με τον αυστηρό κάναβο και τις λιτές γραμμές εναρμονίζονται με την έννοια του "Δωρικού" και την αγριότητα της περιοχής. Οι ελεύθερες καμπύλες υιοθετούνται στο σχεδιασμό μετατροπής του πρώην λατομείου σε χώρο πρασίνου, ψυχαγωγίας και εκπαίδευσης. Ιδιαίτερη σημασία δίνεται στην ένταξη των κτισμάτων σε αυτό το ξεχωριστό περιβάλλον. Έτσι, η σύνθεση ξετυλίγεται εκατέρωθεν ενός βασικού άξονα, ο οποίος "καδράρει" την θέα προς τα Βαρδούσια και συγχρόνως προβλέπονται εγκάρσιες φυγές προς το Λιδωρίκι και το φράγμα. Μεγάλο τμήμα του κτισμένου χώρου αναπτύσσεται στο υπάρχον κοίλον του λατομείου, αφήνοντας μόνο επιλεγμένους όγκους να αναδύονται από το φυσικό έδαφος, ακολουθώντας το ανάγλυφο (εικ. 18, 19). Λίθινα υλικά, όπως η φυσική πέτρα και το εμφανές σκυρόδεμα εντάσσουν τις κατασκευές στο άγριο και βραχώδες τοπίο δίνοντας την αίσθηση ότι γεννώνται από αυτό. Το συγκρότημα δεν μονοπωλεί τα βλέμματα, αλλά συνδιαλέγεται με το τοπίο, το οποίο παραμένει ο πρωταγωνιστής (εικ. 20).

Εικόνα 20. Αποψη από τη βιβλιοθήκη.
Figure 20. View from the library.

Πηγές εικόνων

- Εικόνα 1. Γεωγραφική θέση νομού Φωκίδας. Χατζάκης Χ. (2015). Η ανάπτυξη της λίμνης του Μόρνου. Εφικτό; Ερευνητική εργασία - Διάλεξη στην Αρχιτεκτονική Σχολή ΕΜΠ, επιβλέπουσα Λ.Μάντζιου.
- Εικόνα 2 Λίμνη του Μόρνου. https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Mornou_Lake.jpg
- Εικόνα 3. Θέση λίμνης σε σχέση με αστικά κέντρα. Χατζάκης Χ. (2015). Η ανάπτυξη της λίμνης του Μόρνου. Εφικτό; Ερευνητική εργασία - Διάλεξη στην Αρχιτεκτονική Σχολή ΕΜΠ, επιβλέπουσα Λ.Μάντζιου."
- Εικόνα 4. Δήμος Δωρίδας. Χατζάκης Χ. (2015). Η ανάπτυξη της λίμνης του Μόρνου. Εφικτό; Ερευνητική εργασία - Διάλεξη στην Αρχιτεκτονική Σχολή ΕΜΠ, επιβλέπουσα Λ.Μάντζιου.
- Εικόνα 5 Χρονολογική γραμμή Δωρίδας. Χατζάκης Χ. (2015). Η ανάπτυξη της λίμνης του Μόρνου. Εφικτό; Ερευνητική εργασία - Διάλεξη στην Αρχιτεκτονική Σχολή ΕΜΠ, επιβλέπουσα Λ.Μάντζιου.
- Εικόνα 6. Η εξέλιξη του Υ.Σ.Α. σε σχέση με το μέγεθος της πόλης. Χατζάκης Χ. (2015). Η ανάπτυξη της λίμνης του Μόρνου. Εφικτό; Ερευνητική εργασία - Διάλεξη στην Αρχιτεκτονική Σχολή ΕΜΠ, επιβλέπουσα Λ.Μάντζιου.
- Εικόνα 7. Δορυφορική λήψη της λίμνης. Χατζάκης Χ. (2015). Η ανάπτυξη της λίμνης του Μόρνου. Εφικτό; Ερευνητική εργασία - Διάλεξη στην Αρχιτεκτονική Σχολή ΕΜΠ, επιβλέπουσα Λ.Μάντζιου.
- Εικόνα 8. Άποψη λίμνης. φωτογράφιση. Λ.Μάντζιου.
- Εικόνα 9. Σημεία ενδιαφέροντος στην περιοχή. Χατζάκης Χ. (2015). Η ανάπτυξη της λίμνης του Μόρνου. Εφικτό; Ερευνητική εργασία - Διάλεξη στην Αρχιτεκτονική Σχολή ΕΜΠ, επιβλέπουσα Λ.Μάντζιου.
- Εικόνα 10. Κροκύλειο. φωτογράφιση. Λ.Μάντζιου.
- Εικόνα 11 Οικισμοί. Χατζάκης Χ. (2015). Η ανάπτυξη της λίμνης του Μόρνου. Εφικτό; Ερευνητική εργασία - Διάλεξη στην Αρχιτεκτονική Σχολή ΕΜΠ, επιβλέπουσα Λ.Μάντζιου.
- Εικόνα 12. Οδικό δίκτυο. Χατζάκης Χ. (2015). Η ανάπτυξη της λίμνης του Μόρνου. Εφικτό; Ερευνητική εργασία - Διάλεξη στην Αρχιτεκτονική Σχολή ΕΜΠ, επιβλέπουσα Λ.Μάντζιου.
- Εικόνα 13 Το αναδυόμενο χωριό Κάλλιο <http://www.mixanitouxronou.gr/kallio-to-chorio-pou-vithistike-gia-na-lithi-to-provlima-idrefsis-tis-athinas-eki-vriskotan-i-archea-kallipolis-pou-katastrafike-apo-tous-galates-ikodomithike-xana-alla-kaike-mistiriodos/>
- Εικόνα 14 Κάλλιο. <http://www.mixanitouxronou.gr/kallio-to-chorio-pou-vithistike-gia-na-lithi-to-provlima-idrefsis-tis-athinas-eki-vriskotan-i-archea-kallipolis-pou-katastrafike-apo-tous-galates-ikodomithike-xana-alla-kaike-mistiriodos/>
- Εικόνα 15. Αύξηση αποστάσεων. Χατζάκης Χ. (2015). Η ανάπτυξη της λίμνης του Μόρνου. Εφικτό; Ερευνητική εργασία - Διάλεξη στην Αρχιτεκτονική Σχολή ΕΜΠ, επιβλέπουσα Λ.Μάντζιου.
- Εικόνα 16. Ζώνες προστασίας. Χατζάκης Χ. (2015). Η ανάπτυξη της λίμνης του Μόρνου. Εφικτό; Ερευνητική εργασία - Διάλεξη στην Αρχιτεκτονική Σχολή ΕΜΠ, επιβλέπουσα Λ.Μάντζιου.
- Εικόνα 17 Τοπογραφικό Μαχαίρας Γ., Χατζάκης Χ. (2016). DORic, πρεσβεύοντας τη λίμνη του Μόρνου. Διπλωματική εργασία στην Αρχιτεκτονική Σχολή ΕΜΠ, επιβλέπουσα Λ.Μάντζιου.
- Εικόνα 18. Μαχαίρας Γ., Χατζάκης Χ. (2016). DORic, πρεσβεύοντας τη λίμνη του Μόρνου. Διπλωματική εργασία στην Αρχιτεκτονική Σχολή ΕΜΠ, επιβλέπουσα Λ.Μάντζιου.

Εικόνα 19. Δυτική όψη. Μαχαίρας Γ., Χατζάκης Χ. (2016). DORic, πρεσβεύοντας τη λίμνη του Μόρνου. Διπλωματική εργασία στην Αρχιτεκτονική Σχολή ΕΜΠ, επιβλέπουσα Λ.Μάντζιου.

Εικόνα 20. Μαχαίρας Γ., Χατζάκης Χ. (2016). DORic, πρεσβεύοντας τη λίμνη του Μόρνου. Διπλωματική εργασία στην Αρχιτεκτονική Σχολή ΕΜΠ, επιβλέπουσα Λ.Μάντζιου.

Βιβλιογραφία

Κατσαρέλης Γ. (2004). Λίμνη Μόρνου: Προστασία – Προοπτικές Ανάπτυξης, Πρακτικά συνεδρίου: «Η Αναβάθμιση της ευρύτερης περιοχής της λεκάνης του Μόρνου, ως ενιαίου οικονομικού και κοινωνικού συνόλου», Βύρωνας: Σύνδεσμος Λιθωρικιωτών Δωρίδος «Η Γκιώνα»

Μάντζιου Λ. - Τσιώρης Σ. (2014) (επιμέλεια). Πρακτικά 15^ο Αναπτυξιακό Συνέδριο Ομοσπονδίας Συλλόγων Β/Δ Δωρίδας με θέμα Αναβίωση Ορεινών περιοχών ως διέξοδος στην κρίση. Πενταγίου 3-4 Αυγούστου 2013. Εκδότης Σύλλογος Πενταγιωτών, Δωρίδα. ISBN: 978-618-81176-0-0

Μαχαίρας Γ., Χατζάκης Χ. (2016). DORic, πρεσβεύοντας τη λίμνη του Μόρνου. Διπλωματική εργασία στην Αρχιτεκτονική Σχολή ΕΜΠ, επιβλέπουσα Λ.Μάντζιου.

Νανά Μ. (2013). Αρχιτεκτονική Τοπίου και Μεγάλα Τεχνικά Έργα-Υδραυλικά, Η περίπτωση του φράγματος και της τεχνητής λίμνης του Μόρνου, Μεταπτυχιακή Διατριβή, ΕΜΠ.

Χατζάκης Χ. (2015). Η ανάπτυξη της λίμνης του Μόρνου. Εφικτό; Διάλεξη στην Αρχιτεκτονική Σχολή ΕΜΠ, επιβλέπουσα Λ.Μάντζιου.

Δικτυογραφία

Burgel, G. (2013). Lettre de Pentayiou: l' autre Grece. Ανακτήθηκε 7.5.2016 από http://www.huffingtonpost.fr/guy-burgel/sortie-de-crise-grece_b_3859287.html?utm_hp_ref=france#slide=2865567

Cultural Landscapes in Natura 2000 Sites: Towards a new policy for the integrated management of cultural and natural heritage. (χ.η). Ανακτήθηκε 14.5.2016 από http://stymfalia2014.piop.gr/home_EN.html#section_3

Cultural Landscapes - Unesco World Heritage Centre. (χ.η). Ανακτήθηκε 7.5.2016 από <http://whc.unesco.org/en/culturallandscape/>

EYDAP, Water Supply Resources. (χ.η). Ανακτήθηκε 14.5.2016 από <https://www.eydap.gr/en/TheCompany/Water/WaterSources/>

Economy for the common good. (χ.η). Ανακτήθηκε 30.5.2016 από <https://www.ecogood.org/en/ecg-balance-sheet/what-common-good-balance-sheet> και <http://balance.ecogood.org/matrix-4-1-en/ecg-matrix-en.pdf>

Μάντζιου, Λ. (2013). DORIC, ο φρουρός της λίμνης. Εφημερίς Ελευθεροτυπία, Κυριακή 13 Οκτωβρίου 2013. Ανακτήθηκε 14.5.2016 από <http://www.enet.gr/?i=news.el.ecoenet&id=391338>

Τσαρούχα, Α. (2012). Κάλλιο. (χ.η). Ανακτήθηκε 30.5.2016 από http://odysseus.culture.gr/h/3/gh351.jsp?obj_id=4923

Φιλότης, Ori Vardousia. Βιότοπος Natura. (χ.η). Ανακτήθηκε 30.5.2016 από <http://filotis.itia.ntua.gr/biotopes/c/GR2450001/>

Φιλότης, Ori Vardousia. Βιότοπος Corine. (χ.η). Ανακτήθηκε 30.5.2016 από <http://filotis.itia.ntua.gr/biotopes/c/A00010051/>

Φιλότης Όρη Γκιώνα. Οίτη και Βαρδούσια. Βιότοπος Corine. (χ.η). Ανακτήθηκε 30.5.2016 από <http://filotis.itia.ntua.gr/biotopes/c/A00200048/>

Φιλότης. Τεχνητή λίμνη του Μόρνου. (χ.η). Ανακτήθηκε 30.5.2016 από <http://filotis.itia.ntua.gr/biotopes/c/AT9900162/>

Development proposal of Lake Mornos

Dr. Lena Manziou, Associate Professor NTUA
School of Architecture NTUA
Christos - Orestis Hatzakis Student of Architecture, NTUA.

Abstract

The artificial Lake Mornos is located on mountainous Dorida and is the major reservoir of the extended water supply system of Athens. This place of exceptional beauty is characterized by imposing mountains, a mix of forest and rocky areas, diverse fauna and flora, picturesque villages and long history. What are the commitments and the dynamics bequeathed to this place by Lake Mornos?

The present paper argues that cultural landscapes are protected and revived, when people live, act and learn through them. It accepts that the protection and conservation of the site can be improved if there is an explicit understanding of how nature shapes the culture and if at the same time the process by which culture is reshaping the nature is fully understood. In this context, this paper explores the components that make up the uniqueness of the place in order to preserve and highlight them.

The questions running through this submission are: How does modern intervention in Lake Mornos can retrieve memories, highlight the richness and history of the area for future generations and at the same time to protect the natural environment and enhance the quality of life of residents? Is DORIC, a possible innovative proposal for Mountain Doris? Does the research center - museum of technology and local tradition have the power to attract visitors and support the long stay, prosperity and advancement of young scientists? Can DORIC become the Guard of the lake, the center that promotes environmental, technological, historical and humanitarian research internationally and the portal to explore the mountainous Dorida, a link between Dorian diaspora and their birth place?